

stop-klatka

Stowarzyszenie
Praktyków
Dramy

**PRACOWNIA
BADAŃ
I INNOWACJI
SPOŁECZNYCH
STOCZNIA**

**RAPORT
Z EWALUACJI PROJEKTU
"DRAMOWI OBYWATELE"**

pracownia badań
i innowacji
społecznych

stocznia

**dramowi
OBYWATELE**

Działanie
realizowane w
ramach
Programu
Obywatele dla
Demokracji,
finansowanego
z Funduszy EOG.

Spis treści

01 Wstęp.....	3
02 Metodologia badania	3
03 Dobór miejsc realizacji projektu	6
04 Charakterystyka uczestników.....	8
05 Przebieg projektu	12
Założenia metody.....	12
06 Skutki realizacji projektu.....	16
Identyfikacja z miejscem zamieszkania.....	16
Sieci społeczne	18
Zaufanie.....	20
Samocena uczestników.....	23
Aktywność	26
07 Podsumowanie.....	27

01 | WSTĘP

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania ewaluacyjnego projektu „Dramowi Obywatele”.

Projekt został zrealizowany przez Stowarzyszenie Praktyków Dramy STOP-KLATKA w okresie od kwietnia 2014 do kwietnia 2016. Właściwe działania w dwóch gminach województwa mazowieckiego (Długosiodło i Sadowne) trwały od września 2014 roku do grudnia 2015 roku. W założeniu projekt miał być odpowiedzią na problem **poczucia bezsilności i braku wpływu na otoczenie lokalne wśród młodzieży ponadgimnazjalnej na terenie Mazowsza**.

W projekt oprócz młodzieży zaangażowani byli dorośli lokalni działacze społeczni. Międzypokoleniowe współdziałanie miało przełożyć się na dalszą współpracę dorosłych oraz młodzieży. Projekt miał, zatem służyć zbudowaniu lokalnego **kapitału społecznego** oraz wzmocnić młodzież (jej pewność siebie oraz podmiotowość), dzięki czemu miała się ona stać bardziej aktywna społecznie.

Cele projektu miały zostać zrealizowane przy zastosowaniu, rozwijanej od kilku lat przez Stowarzyszenie, metody edukacyjnej służącej wzmocnianiu postaw obywatelskich opartej o **dramę stosowaną** (*applied drama*).

Na czym polega metoda dramy stosowanej?

Drama stosowana jest metodą pracy z grupą polegającą na wchodzeniu w role. Metoda służy wytworzeniu u jednostki wyobrażenia na temat własnych i cudzych zachowań i związanych z nimi emocji oraz doskonaleniu określonych umiejętności i kompetencji poprzez ich przećwiczenie w fikcyjnych sytuacjach.

02 | METODOLOGIA BADANIA

Głównym celem badania ewaluacyjnego była odpowiedź na pytanie: **czy wykorzystana przez Stowarzyszenie Praktyków Dramy STOP-KLATKA w projekcie metoda jest skutecznym narzędziem edukacji obywatelskiej?**

Skutecznym tzn. takim, który prowadzi do wzrostu **kapitału społecznego, poczucia własnej wartości** beneficjentów (tzn. młodzieży ponadgimnazjalnej) oraz ich **aktywności obywatelskiej**.

Aby sprawdzić czy i w jakim stopniu w wyniku udziału w projekcie nastąpiła pożądana zmiana, konieczne było doprecyzowanie pojęć oraz wyznaczenie mierzalnych wskaźników.

Jak rozumiemy kapitał społeczny?

Kapitał społeczny jest „spoiwem” ułatwiającym skoordynowane współdziałanie grup i jednostek w ramach społeczności lokalnej. Stanowi on zasób społeczności, który warunkuje i kształtuje zachowania prospołeczne i gotowość ich podejmowania wśród jej członków. Na tak rozumiany kapitał społeczny składa się poczucie **identyfikacji** członków społeczności z ich środowiskiem, otoczeniem, terytorium; **zaufanie** umożliwiające wchodzenie w różnego typu relacje między jednostkami oraz **sieci społeczne** tzn. wzajemne powiązania pomiędzy osobami i grupami funkcjonującymi w tym samym środowisku społecznym.

Przyjmując powyższą definicję kapitału społecznego w badaniu wykorzystaliśmy wskaźniki odnoszące się do powiązanych z nim zjawisk (identyfikacji z miejscem zamieszkania, zaufania społecznego oraz sieci powiązań z innymi mieszkańcami). Poza relacjami pomiędzy uczestnikami a społecznością, w której funkcjonuje, w ewaluacji zwróciliśmy również uwagę na poczucie własnej wartości, oraz aktywność społeczną. Poniższa tabela zawiera spis wszystkich wskaźników wraz z przypisanymi im celami projektu.

Tabela 1. Wskaźniki wykorzystane w badaniu ewaluacyjnym.

Cel projektu	Wskaźnik
Wzmocnienie identyfikacji ze społecznością lokalną i miejscem zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> Opinia o innych mieszkańcach (badana przy pomocy dyferencjału semantycznego¹) Opinia o miejscu zamieszkania (badana przy pomocy dyferencjału semantycznego)
Wzrost zaufania do innych (mieszkańców, rówieśników, przedstawicieli instytucji)	<ul style="list-style-type: none"> Zaufanie do osób i przedstawicieli instytucji Uogólnione zaufanie do obcych
Stworzenie wzajemnych powiązań między uczestnikami a innymi osobami funkcjonującymi w tym samym środowisku społecznym.	<ul style="list-style-type: none"> Sieć kontaktów z różnego typu osobami (mierzony „generatorem zasobów”) Puła spraw możliwych do załatwienia dzięki posiadanej puli kontaktów (mierzona „generatorem pozycji”²)

¹Forma pytania w której respondent jest poproszony o wybór przymiotnika najlepiej opisującego badane zjawisko spośród dwóch antonimów.

²Generatory pozycji oraz zasobów są często wykorzystanymi narzędziami badania pozycji jednostki w lokalnych sieciach społecznych. W „generatorze pozycji” pytamy o znajomość z osobami istotnymi z punktu widzenia skutecznej realizacji działań (np. możliwość uzyskania wsparcia od sołtysa, nauczyciela, etc.). Z kolei „generator zasobów” mówi nam o tym jakiego typu wsparcie osoby działające mogą otrzymać od innych osób dla realizacji istotnych dla siebie celów (np. czy mają do dyspozycji sale na swoje działania). Na ten temat szerzej w Van Der Gaag M, Snijders Tom A.B, Flap D.H (2004) *Position Generator measures and their relationship to other Social Capital measures*, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam.

Wzrost aktywności społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Udział i inicjowanie różnego typu działań społecznych
Zwiększenie poziomu samoświadomości uczestników, poczucia wpływu na rzeczywistość oraz wzrostu samooceny.	<ul style="list-style-type: none"> • Poczucie umiejscowienia kontroli (badane testem Locus of Control³) • Samoocena posiadania umiejętności związanych z aktywnością społeczną.

Głównym narzędziem badawczym służącym ocenie skuteczności projektu była ankieta ewaluacyjna. Przeprowadzona została dwukrotnie (na początku i na koniec projektu), co pozwoliło na dostrzeżenie zmian, jakie zaszły w uczestnikach w trakcie ich udziału w projekcie.

W analizie uwzględniliśmy osoby, które uczestniczyły w projekcie od jego początku do zakończenia (n=17).

Informacje pochodzące z ankiety zostały uzupełnione o komponent „jakościowy” składający się z:

- ➔ Obserwacji warsztatów.
- ➔ Wywiadów z młodzieżą uczestniczącą w projekcie (pięć wywiadów indywidualnych oraz jeden grupowy).
- ➔ Wywiady z dwoma osobami koordynującymi program oraz prowadzącymi zajęcia z młodzieżą.
- ➔ Wywiad grupowy z dorosłymi uczestnikami projektu.

Badanie jakościowe służyło lepszemu zrozumieniu przebiegu projektu, jego skutków oraz weryfikacji wniosków postawionych na podstawie analizy danych z ankiety, dzięki uwzględnieniu perspektyw osób zaangażowanych w projekt w różnych rolach (biorącej w nim udział młodzieży, wspierających go dorosłych oraz trenerek). Tym samym w badaniu zastosowano procedurę triangulacji metod i danych, której celem jest zmniejszenie błędu pomiaru.

Dla rozumienia efektów projektu istotne było również poznanie lokalnego kontekstu. Analizując pobudzenie aktywności obywatelskiej na poziomie lokalnym należy uwzględnić możliwości wynikających z funkcjonowania w określonej społeczności. Uczestnicy/czki projektu są jednym z elementów określonego układu społecznego, w którym możliwości działania wynikają nie tylko z dyspozycji jednostki, ale również istniejących w społeczności powiązań, norm i zaufania oraz postaw jej liderów. Dlatego też w ocenie jego skutków uwzględniliśmy ich opinie oraz ogólną charakterystykę miejsc i społeczności, w których był on realizowany.

³W badaniu wykorzystaliśmy zmodyfikowany test Locus of Control

Patrz. Levenson, H. (1972). Distinction within the concept of internal-external control: Development of a new scale. Proceedings of the Annual Convention of the American Psychological Association, 7, 261-262.

03 | DOBÓR MIEJSC REALIZACJI PROJEKTU

Projekt w swych założeniach miał odpowiadać na precyzyjnie określony problem – **poczucie bezsilności oraz braku wpływ na otoczenie lokalne wśród młodzieży ponadgimnazjalnej na wiejskich obszarach Mazowsza.**

Tak postawiony problem definiował zarówno **charakter miejsca**, z którego powinni pochodzić uczestnicy/czki projektu („wiejskie tereny Mazowsza”) jak i ich **cechy społeczności**, z której powinni się wywodzić - posiadające istotne deficyty utrudniające aktywność w sferze społecznej. Dodatkowo na etapie wyboru miejsca ze względów organizacyjnych uwzględniono kwestię odległości od Warszawy.

Dobór miejsc, w których miał zostać przeprowadzony projekt od początku miał, zatem charakter celowy. Oparty był o dane na temat społeczności stanowiące przesłanki odnośnie sytuacji zamieszkującej je młodzieży.

Aby stwierdzić, w których społecznościach należy dokonać interwencji, wszystkie gminy spełniające podstawowe kryteria (położenie względem Warszawy, wiejski charakter gminy) zostały opisane za pomocą zestawu wskaźników odnoszących się do ich potencjału społecznego, kulturowego i ekonomicznego (w oparciu o ogólnodostępne dane zbierane przez Główny Urząd Statystyczny⁴).

W doborze miejsc do realizacji projektu wykorzystane zostały następujące wskaźniki:

- ➔ **Aktywność obywatelska** – rozumiana, jako udział w wyborach powszechnych różnego typu (wybory parlamentarne/samorządowe) oraz referendach.
- ➔ **Aktywność społeczna** – mierzona liczbą NGO na 10 tysięcy mieszkańców.
- ➔ **Aktywność gospodarcza** – mierzona liczbą przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie na 10 tysięcy mieszkańców, wskaźnik wskazuje na poziom samostereowności mieszkańców gminy na polu działalności gospodarczej.
- ➔ **Saldo migracji** – jako wskaźnik pokazujący atrakcyjność miejsca pod kątem szans życiowych.
- ➔ **Stopa bezrobocia rejestrowanego** – wskaźnik pokazujący, jaka jest sytuacja gospodarcza gminy i jakie realnie perspektywy stoją przed lokalną młodzieżą na rynku pracy.
- ➔ **Wyniki egzaminów gimnazjalnych** (z języka polskiego, angielskiego i przedmiotów przyrodniczych) – wskaźnik wskazujący z jednej strony na poziom lokalnej edukacji, z drugiej zaś na kapitał kulturowy uczniów.

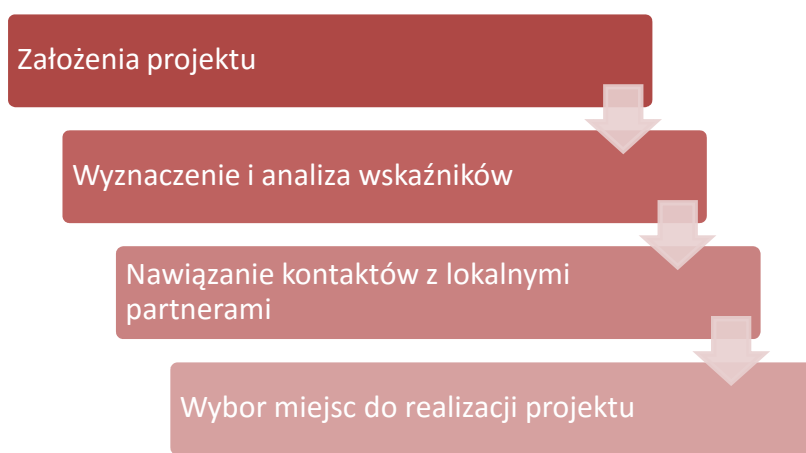
Po dokonaniu wstępnej selekcji miejsc na podstawie wartości wskaźników przedstawiciele Stowarzyszenia nawiązali kontakty z lokalnymi instytucjami/organizacjami, które byłyby

⁴Wykorzystano informacje zgromadzone w Banku Danych Lokalnych dostępne na: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

zainteresowane wsparciem realizowanych w gminie działań. Znalezienie wiarygodnych partnerów było istotne nie tylko ze względu na samą realizację projektu, ale także z punktu widzenia zmiany, jaka miała zajść w lokalnej społeczności. Dzięki wspólnemu uczestnictwu z młodzieżą mieli oni stanowić w przyszłości jej naturalnych „sojuszników”.

Przyjęta przez organizatorów projektu strategia doboru miejsca zwiększa trafność działań (są one odpowiedzią na realne potrzeby zdiagnozowane przy użyciu danych statystycznych) oraz uprawdopodobnia ich trwałość (poprzez włączenie lokalnych organizacji, które będą działać dalej z młodzieżą).

Rysunek 1. Schemat doboru miejsc do projektu

Do realizacji projektu wybrane zostały dwie lokalizacje – gmina Sadowne oraz Długosiodło. Obie są gminami wiejskimi położonymi na północno-wschodnim Mazowszu. Z punktu widzenia wyznaczonych wskaźników widoczne są istotne podobieństwa między nimi (główne to: wiejski charakter gminy, dość wysoki poziom bezrobocia, niska aktywność gospodarcza ludności, niska frekwencja w wyborach), ale istnieją również znaczące różnice.

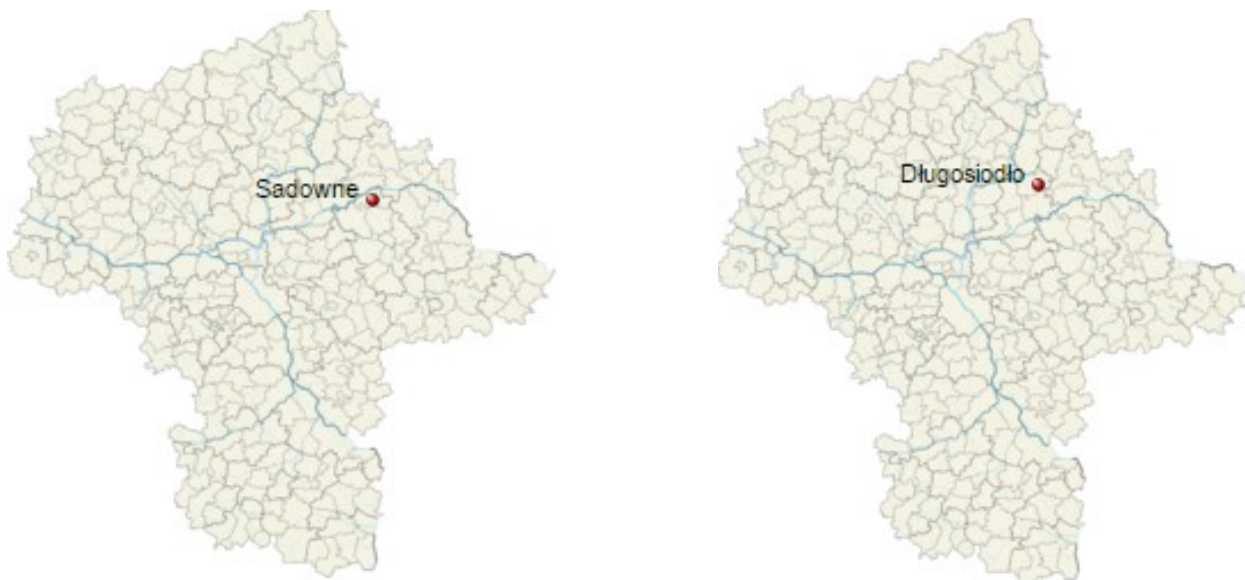
Tabela 2. Porównanie wybranych wskaźników dla dwóch gmin w których realizowano projekty oraz średniej dla gmin wiejskich położonych na Mazowszu

Wskaźniki	Sadowne	Długosiodło	Średnia dla gmin wiejskich Mazowsza
Typ gminy	wiejska	wiejska	wiejska
Liczba ludności	6109	7956	11415
Stopa bezrobocia (w proc.)	10,5	10,7	10
Frekwencja w wyborach parlamentarnych 2011 (w proc.)	41,4	42,2	45
Liczba NGO na 10 tysięcy mieszkańców	38	14	28
Liczba przedsiębiorstw na 10 tysięcy mieszkańców	501	535	728

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Gmina Sadowne wyraźnie odróżnia się od Długosiodła wyższym poziomem aktywności społecznej mierzonej liczbą zarejestrowanych NGO.

Mapa 1. Położenie gmin w których realizowany był projekt w województwie mazowieckim

Źródło: wikipedia.pl

04 | CHARAKTERYSTYKA UCZESTNIKÓW

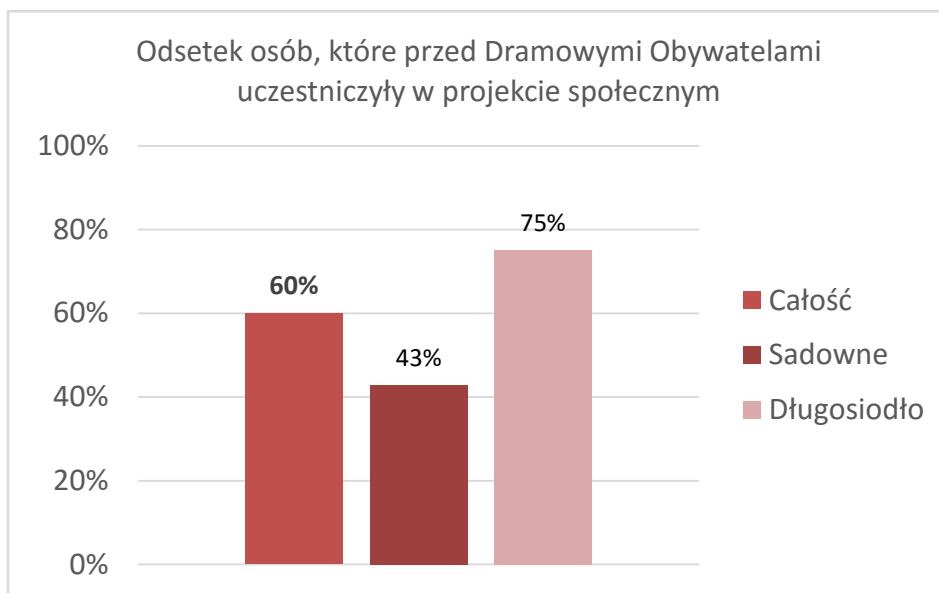
W obu wytypowanych gminach do projektu zaproszona została lokalna młodzież. Ze względu na odległość dzielącą oba miejsca stworzono dwie osobne grupy projektowe różniące się między sobą nieco swą charakterystyką, choć posiadające pewne cechy wspólne.

W przypadku grupy z gminy Długosiodło, uczestnikami projektu zostały w większości osoby uprzednio aktywne, startujące w projektach realizowanych w okolicy, o dość szerokich zainteresowaniach (wcześniej zaangażowane m.in. w teatr amatorski). Równocześnie była to grupa zróżnicowana pod względem wieku, zainteresowań oraz towarzyskim. Do tego stworzona, jak stwierdziła jedna z trenerek, z osób o silnych osobowościach. Od początku wyzwaniem była zatem jej integracja.

Grupa z Sadownego była zdecydowanie bardziej homogeniczna pod względem wieku oraz środowiska - większość osób była uczniami tego samego Zespołu Szkół w Sadownem. Ponadto młodzież z Sadownego w większości nieuczestniczyła wcześniej w żadnych projektach społecznych realizowanych poza szkołą.

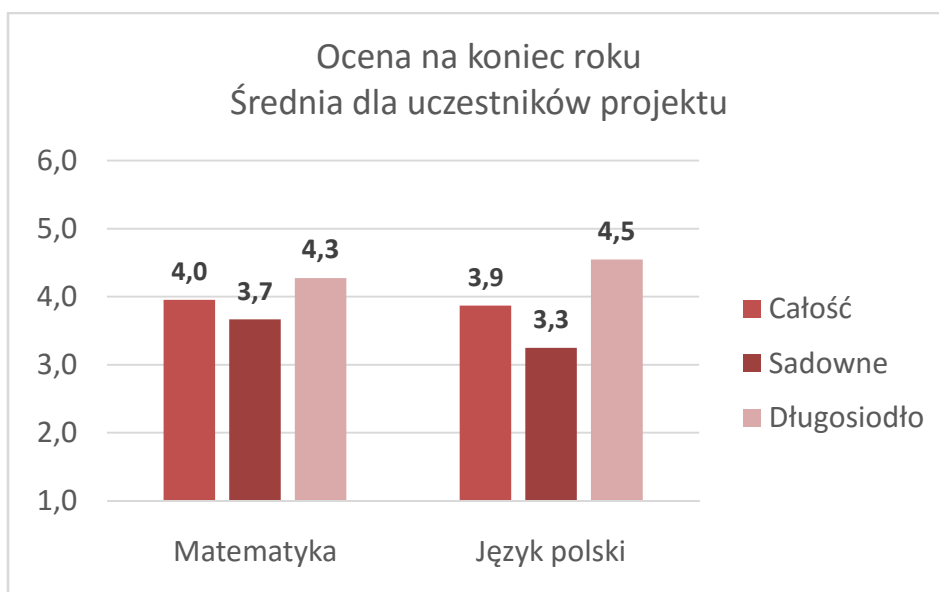

Wykres 1. Udział młodzieży w projektach społecznych

Różnice w obu grupach są widoczne, gdy porównamy średnie oceny z dwóch głównych przedmiotów szkolnych (języka polskiego i matematyki), jakie uzyskała młodzież na koniec roku przed rozpoczęciem udziału w projekcie. Grupa z Długosiodła w zdecydowanie większym stopniu składała się z osób o dobrych lub bardzo dobrych ocenach szkolnych.

Wykres 2. Oceny szkolne w grupach projektowych

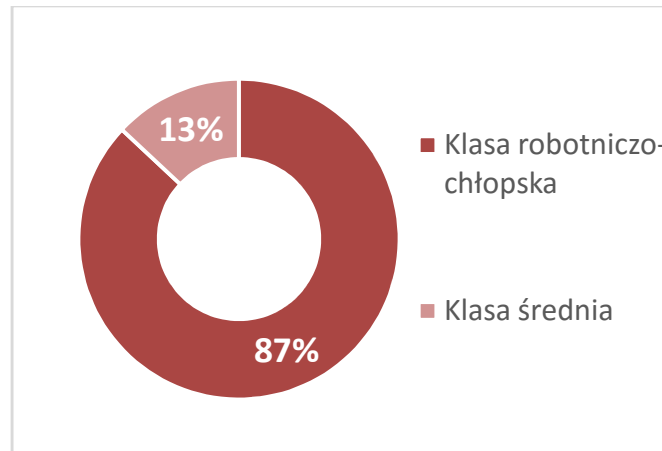

Obie grupy nie różniły się znacząco pod względem środowiska społecznego, z których wywodzili/ły się uczestnicy/czki. Zdecydowana większość pochodziła z domów, w których opiekunowie wykonywali pracę o charakterze fizycznym – w tym sensie młodzież należała do podobnej klasy społecznej⁵.

⁵ Na podstawie klasyfikacji stworzonej przez prof. J. Gardawskiego patrz. J..Gardawski (2001) *Uwagi o strukturze klasowej społeczeństwa polskiego* w Monografie i Opracowania, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa s.27-52.

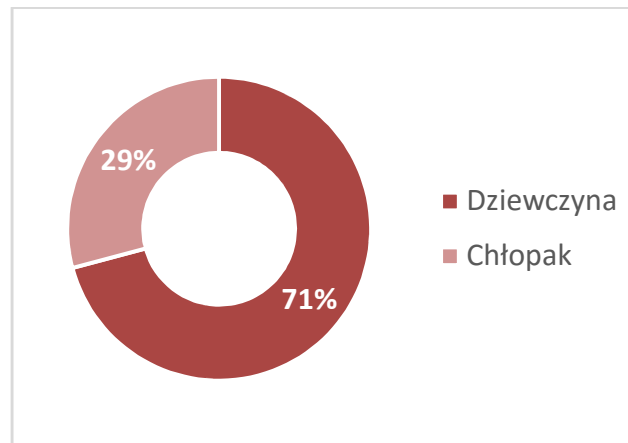

Wykres 3. Pochodzenie społeczne uczestników projektu

Obie grupy były również do siebie podobne ze względu na przewagę dziewczyn wśród uczestników. Jest to tendencja zauważalna w wielu projektach społecznych realizowanych z młodzieżą⁶. Dużym wyzwaniem jest zaangażowanie chłopców, szczególnie gdy projekt ma charakter mniej „techniczny” czy też „sportowy”, a bardziej społeczny. Zjawisko to dotyczyło również projektu „Dramowi Obywatele”.

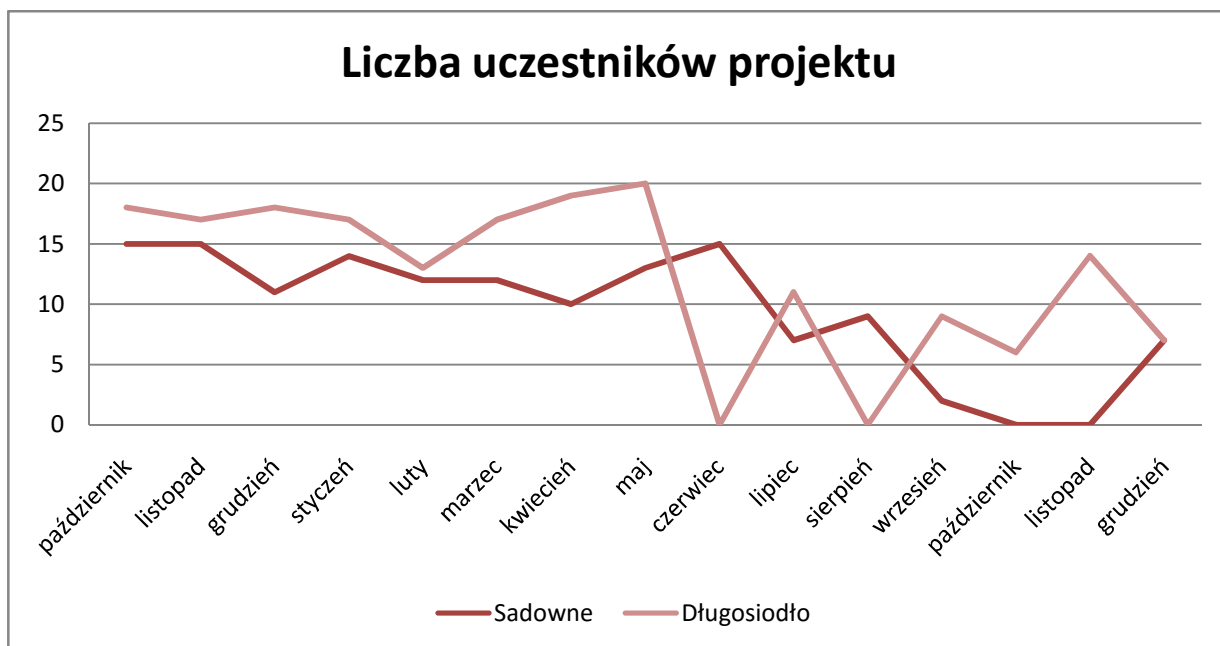
Wykres 4. Płeć uczestników projektu

W kontekście wpływu projektu na uczestników istotną kwestią jest fluktuacja osób. Aby zmaksymalizować oddziaływanie projektu istotne jest, aby uczestnik przeszedł przez cały cykl warsztatów, szkoleń i działań. Zawsze jednak istnieje grupa osób, które z różnych względów przestają w nich uczestniczyć. W gminach wiejskich na absencje znaczący wpływ mają prace sezonowe. Z tego względu np. mało korzystnym terminem na prowadzenie działań są wakacje, co potwierdza dynamika uczestnictwa młodzieży w projekcie.

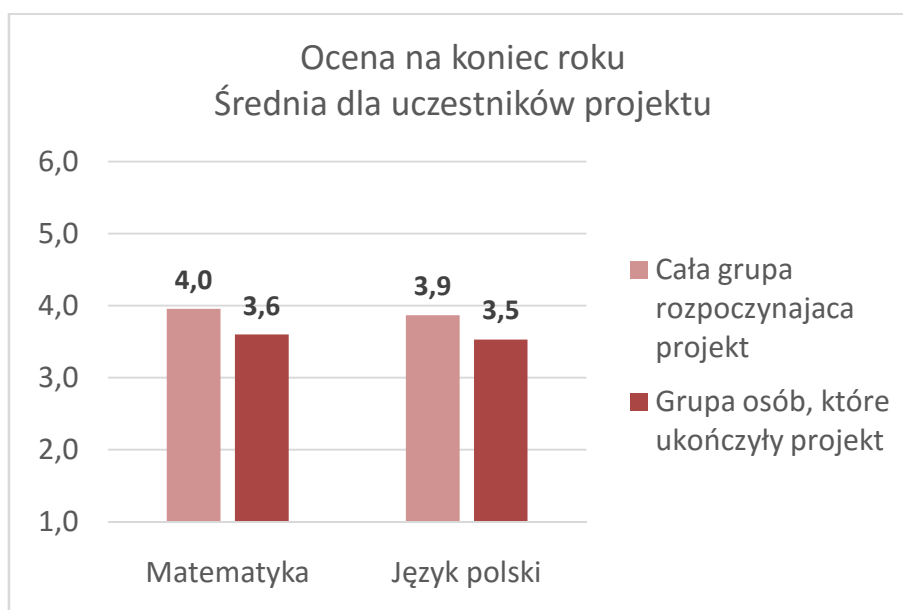
⁶Podobne wyzwanie zostało zaobserwowane np. w skierowanym do młodzieży programie Równać Szanse patrz. <http://rownacszanse.pl/raporty-ewaluacyjne>.

Rysunek 2. Dynamika uczestnictwa w projekcie.

Niezależnie od sezonowych fluktuacji widoczny jest spadek liczby uczestników wraz ze zbliżaniem się końca projektu. Z obserwacji dokonanych przez trenerki wynika, że z projektu odeszły przede wszystkim osoby o dobrych i bardzo dobrych ocenach, które nie były w stanie pogodzić licznych obowiązków szkolnych i pozaszkolnych. Dane pochodzące z ankiet ewaluacyjnych potwierdzają te obserwacje – średnie oceny osób, które kończyła projekt była znacznie niższa niż tych, które go rozpoczęły.

Wykres 5. Średnie oceny na koniec roku. Porównanie uczestników projektów.

Do końca pozostała natomiast młodzież, scharakteryzowana przez trenerkę, jako zdolna, ale dotychczas niedoceniana. Chcąca być aktywną, ale nie do końca odnajdująca się w ramach proponowanych przez instytucje na co dzień pracujące z młodzieżą. Projekt, inaczej niż zajęcia szkolne, był nastawiony nie na teorię, a na praktykę. Stwarzał przestrzeń dla samodzielnej aktywności, co okazało się atrakcyjne dla osób zainteresowanych działaniem.

05 | PRZEBIEG PROJEKTU

ZAŁOŻENIA METODY

W obu grupach projekt realizowany był według tej samej metodologii edukacji obywatelskiej. Metodologia ta została wcześniej przetestowana przez Stowarzyszenie Praktyków Dramy Stop-Klatka w projekcie „Obywatel PRO” realizowanym w latach 2013-2014 roku. Na bazie doświadczeń z poprzedniego projektu w realizację „Dramowych Obywateli”

w zdecydowanie większym stopniu włączeni zostali dorośli.

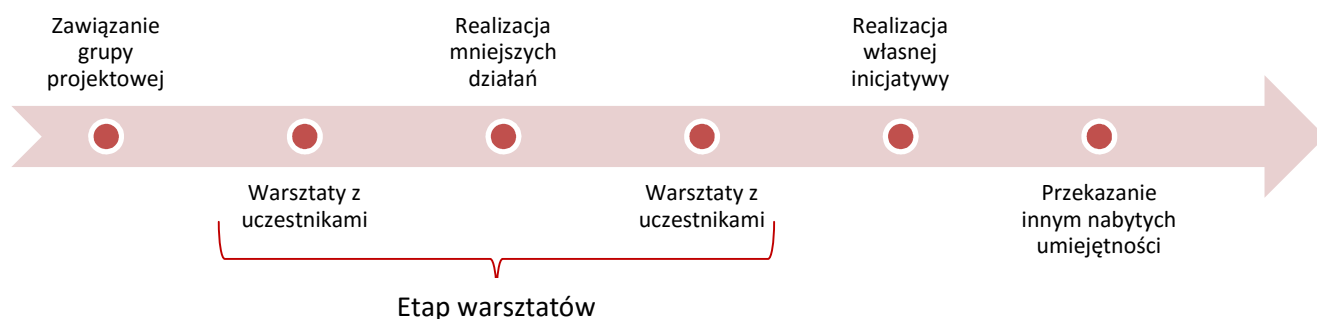
Pierwszy etap projektu miał charakter **pracy warsztatowej**. Po zawiązaniu z lokalnej młodzieży grupy projektowej, realizowane były warsztaty integrujące ją, a następnie wzmacniające jej kompetencje społeczne, m.in. zdolność do nawiązywania współpracy z innymi osobami, samoorganizacji, pewność siebie, przy wykorzystaniu metody dramy stosowanej. Metoda dramy w tym przypadku służyła rozwojowi jednostki poprzez przygotowanie jej do nowych wyzwań i sytuacji. Trenerzy ćwiczą z uczestnikami zachowania, tak, aby łatwiej było później zrealizować podobny scenariusz w realnej sytuacji. Elementem ćwiczenia jest zbudowanie dystansu do roli, tak, aby ewentualne niepowodzenie nie wpłynęło negatywnie na jednostkę (nie obniżyło jej samooceny), ale stanowiło wyzwanie na przyszłość. Pogłębiana jest również autorefleksja nad własnym zachowaniem – po improwizacji (np. polegającej na rozmowie z przedstawicielem gminy w celu załatwienia wsparcia), następuje moment wspólnej refleksji grupy nad przebiegiem sytuacji i rozwiązaniami możliwymi do zastosowania w realnej sytuacji.

Nabyte i przećwiczone umiejętności były wypróbowywane w praktyce, podczas przygotowywania coraz bardziej złożonych działań skierowanych do społeczności lokalnej przy co raz większym oddaniu odpowiedzialności za nie samej młodzieży.

Z każdym cyklem uczestnicy/czki powinni/ne nabierać coraz większej świadomości własnych możliwości, ale również wewnętrznych i zewnętrznych ograniczeń oraz sposobów ich przezwycięzania (zgodnie z teorią uczenia się przez doświadczenie).

Ostatecznym celem miało być wytworzenie sytuacji, w której młodzież, przy małym wsparciu ze strony dorosłych (**tutoringu**) potrafi zainicjować i poprowadzić własną inicjatywę.

Uczestnicy/czki powinni/ne mieć możliwość zaprezentowania efektów swoich działań przed innymi mieszkańcami. Nabyta przez nich wiedza i umiejętności miały być nie tylko wykorzystywane w praktyce, ale również przekazywane innym. Przekazywanie doświadczeń z projektu miało następować zarówno na poziomie lokalnym (uczestnicy/czki przekazują wiedzę innym osobom ze społeczności) jak i ponadlokalnym (uczestnicy/czki dzielą się wiedzą z młodzieżą z innych miejscowości, trenerzy zaangażowani w projekt przekazują swe doświadczeni innym osobom pracującym z młodzieżą).

PRZEBIEG PROJEKTÓW

W gminie Sadowne rekrutacja do projektu rozpoczęła się we wrześniu 2014 roku. Od października rozpoczęły się warsztaty z udziałem młodzieży. Pierwszą okazją młodzieży do sprawdzenia się w działaniach wychodzących poza grupę projektową był pokaz kabaretów oraz poczęstunek piernikami własnej roboty w domu dziecka „Julin” w Kaliskach. Po kolejnym cyklu zajęć następnym istotnym punktem był obywatelski trening zimowy – trzydniowy wyjazd, podczas którego nastąpiło spotkanie i wspólna praca grup z Sadownego oraz z Długosiodła. Zajęcia miały na celu przygotowanie do samodzielnych działań prowadzonych przez młodzież w społeczności. Po powrocie młodzież zaangażowała się w przygotowanie własnej inicjatywy - podczas Gminnego Dnia Dziecka przygotowane zostało graffiti z hasłem "Razem Możemy Więcej", zaprezentowano napisaną przez młodzież piosenkę rapową o współpracy młodzieży z dorosłymi oraz stworzono historyczną grę plenerową o Sadownem. W sierpniu 2015 roku młodzież wspólnie z dwójką dorosłych (w tym nauczycielem) wyjechała na trzydniowy obóz szkoleniowy, w trakcie, którego zaplanowano działania mające odbyć się w ostatniej fazie projektu. Na wrzesień młodzież zaplanowała flashmob, przy okazji ćwiczeń przeciwpożarowych, co jednak nie udało się zrealizować przez brak zgody dyrekcji szkoły. Projekt zakończono zajęciami o wolontariacie dla przedszkola i szkoły podstawowej oraz akcją mikołajkową w trakcie której uczestnicy/czki przebrani/e w stroje Mikołajów rozdawali mieszkańcom cukierki.

Zdjęcie 1. Malowanie graffiti przez grupę z gminy Sadowne

Równoległe projekt był realizowany w gminie Długosiodło. Podobnie jak w przypadku Sadownego po przeprowadzeniu pierwszych warsztatów zaplanowane zostało wydarzenie, polegające na wyjściu z działaniem poza grupę projektową. W tym przypadku była to organizacja Mikołajek. Po powrocie z treningu zimowego, grupa przystąpiła do zaplanowania własnych działań – w tym przypadku pretekstem było Święto Niepodległości. 2-3 Maja uczestnicy/czki projektu zorganizowali/ły turniej piłki nożnej, pokaz zumbi oraz inscenizację obrad Sejmu z 1791.

Zdjęcie 2. Inscenizacja obrad Sejmu przed mieszkańcami gminy Długosiodło

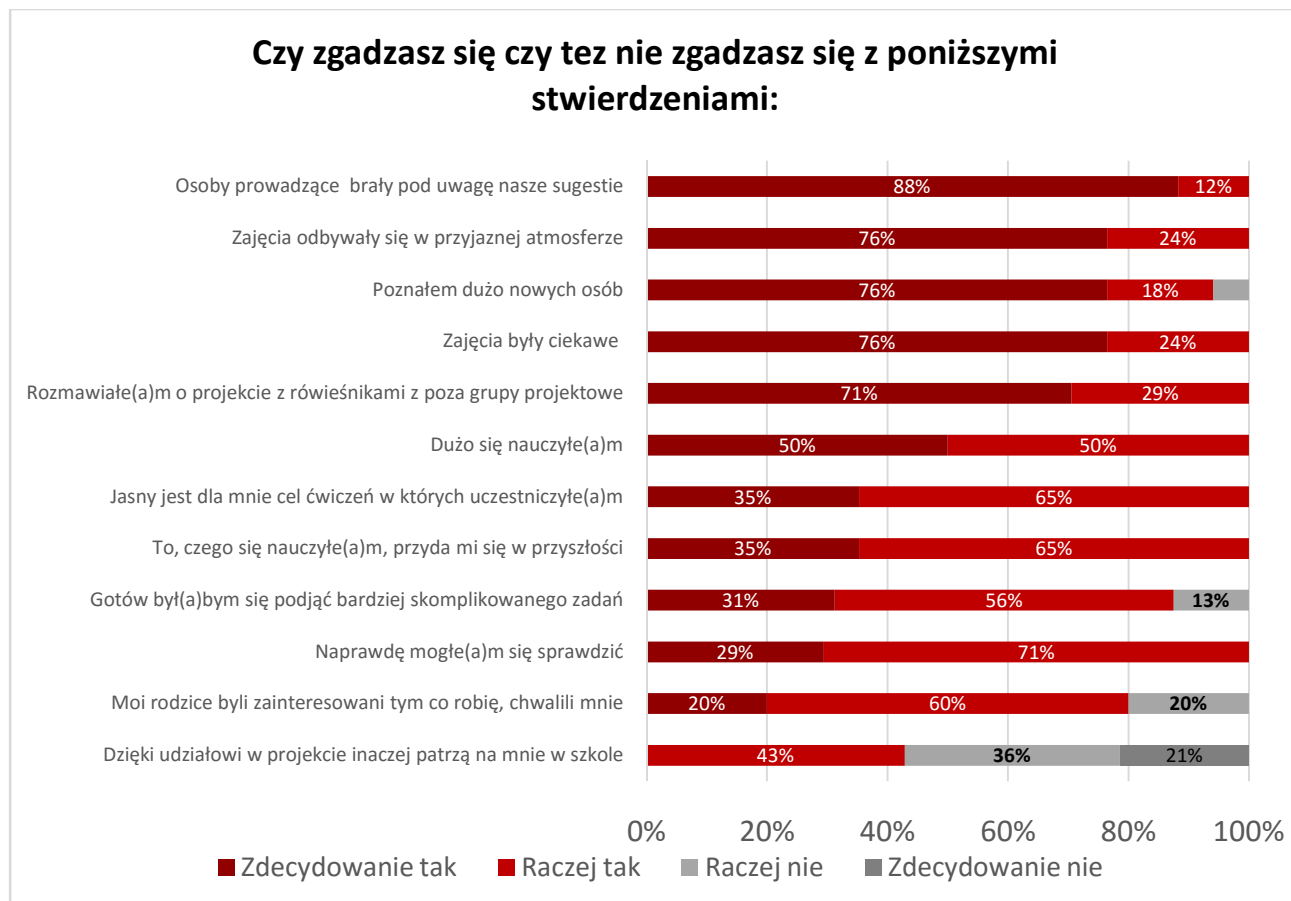

Na jesieni 2015 r. młodzież zorganizowała dwa wydarzenia – przygotowała lekcje o zawodach dla przedszkolaków oraz patriotyczny przegląd talentów z okazji 11 listopada. Impreza ta odbyła się we współpracy ze Stowarzyszeniem Tradycyjnie Nowoczesnych dla Wsi i Zespołem Szkół w Długosiodle.

W przeprowadzonej przez nas ewaluacji interesowało nas nie tylko to czy i na ile przyjęta metoda doprowadziły do zakładanych celów, ale również jak odnaleźli się w niej uczestnicy/czki projektów. Dlatego też po jego zakończeniu poprosiliśmy ich o ocenę działań, w których wzięli udział.

Wszystkie osoby, z którymi rozmawialiśmy były bardzo zadowolone z udziału w projekcie. Dla większość było to pierwsze doświadczenie tego typu. W projekcie młodzież była traktowana jako partnerzy – prawie wszystkie badane osoby zdecydowanie zgodziły się ze stwierdzeniem, że osoby prowadzące zajęcia brały pod uwagę zdanie uczestników. Zajęcia, zdaniem badanych, były atrakcyjne, ciekawe i odbywały się w dobrej atmosferze. Jak stwierdziła jedna z uczestniczek „były zupełnie czymś innym od tego, co robimy na co dzień”. Dawały możliwość sprawdzenia się w nowej sytuacji. Uczestnicy/czki projektu najlepiej wspominają/ły wyjazdy oraz inicjatywy prowadzone w społeczności, choć to one były największym wyzwaniem (kontakt z dorosłymi okazał się w kilku przypadkach rozczarowujący). Natomiast zebrane w badaniu informacje wskazują, że projekt w stosunkowo mniejszym stopniu zmienił sposób postrzegania uczestników w szkole. Mimo że projekty korzystały z infrastruktury szkolnej, widoczne jest rozgraniczenie między dwoma rzeczywistościami – szkolną i projektową. Było to widoczne nawet w zachowaniu jednego z dorosłych uczestników projektu – zawodowo nauczyciela – który zupełnie inaczej odnosił się do uczestników projektu w szkole i w projekcie.

Wykres 6. Ocena projektu przez uczestników.

06 | SKUTKI REALIZACJI PROJEKTU

IDENTYFIKACJA Z MIEJSCEM ZAMIESZKANIA

Jedno z ćwiczeń przeprowadzonych w trakcie wyjazdowego szkolenia polegało na stworzeniu dwóch makiet własnej miejscowości – jedna z nich miała przedstawiać miejscowość idealną z perspektywy mieszkańców, druga zaś osób z poza miejscowości. W drugim etapie tego ćwiczenia młodzież wcielała się w role mieszkańców oraz reporterów, którzy przeprowadzali z nimi wywiad na temat miejscowości.

Zdjęcie 3. Makieta miejscowości widzianej z perspektywy mieszkańców

W innym ćwiczeniu młodzież wcieliła się w role przedstawicieli różnych grup mieszkańców/instytucji (gospodynie domowe, zakonnice, przedsiębiorcy, klub siatkarski, policja i pielęgniarki) i przeprowadziła negocjacje w sprawie wykorzystania dodatkowych funduszy w budżecie gminy.

Zdjęcie 4. Ćwiczenie polegające na wcieleniu się w przedstawicieli różnych grupy mieszkańców i rozdzielanie funduszy w gminie

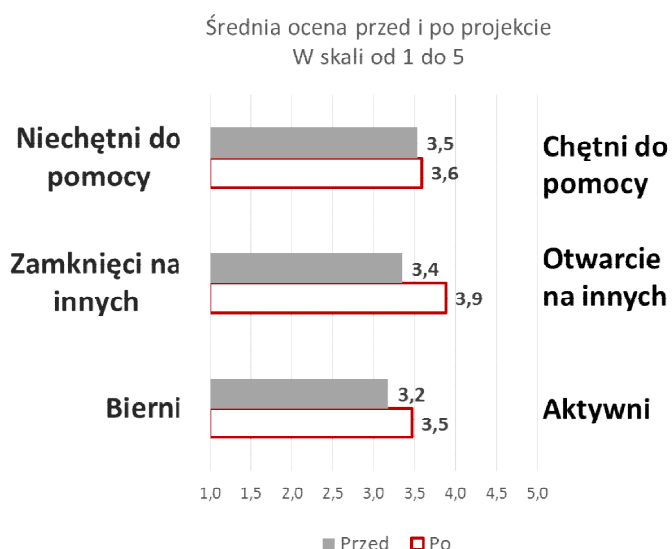

Celem obu ćwiczeń było wejście przez młodzież w skórę „innego” i zastanowienie się nad jego potrzebami i oczekiwaniami w kontekście kolejnych inicjatyw młodzieży.

W obu przypadkach uczestnicy/czki musieli/ały również dokonać refleksji nad stanem swojego miejsca zamieszkania – zastanowić się jakie są jego mocne i słabe strony tak, aby zaplanować działania odpowiadające na konkretne potrzeby. Konstrukcja projektu wymuszała pogłębienie refleksji nad swym otoczeniem jako przedmiotem i kontekstem działań nie tylko w trakcie ćwiczeń, ale również w trakcie realizacji swoich pomysłów. Np. planując zorganizowanie gry terenowej uczestnicy/czki musieli/ały, poznać i uwzględnić topografię terenu, zainteresowania mieszkańców i przychylność lokalnych władz do pomysłu. Równie istotne, co poznanie możliwości tkwiących w najbliższym otoczeniu, jest poznanie jego ograniczeń i barier. W przypadku gry terenowej okazało się, że nie jest możliwe przeprowadzenie jej we wszystkich planowanych miejscach, a potencjalni uczestnicy/czki-mieszkańcy/nki nie są aż tak zainteresowani pomysłem jak się pierwotnie wydawało. Z punktu widzenia ostatecznego celu projektu, ważne jest natomiast, że tego typu niepowodzenia zostały odpowiednio „przepracowane”.

Wyniki badania ewaluacyjnego wskazują, że napotkane przez młodzież trudności nie wpłynęły negatywnie na postrzeganie własnej okolicy i innych mieszkańców. Wręcz przeciwnie, uczestnicy/czki po zakończeniu projektu lepiej niż wcześniej oceniali otwartość innych mieszkańców czy też ich aktywność.

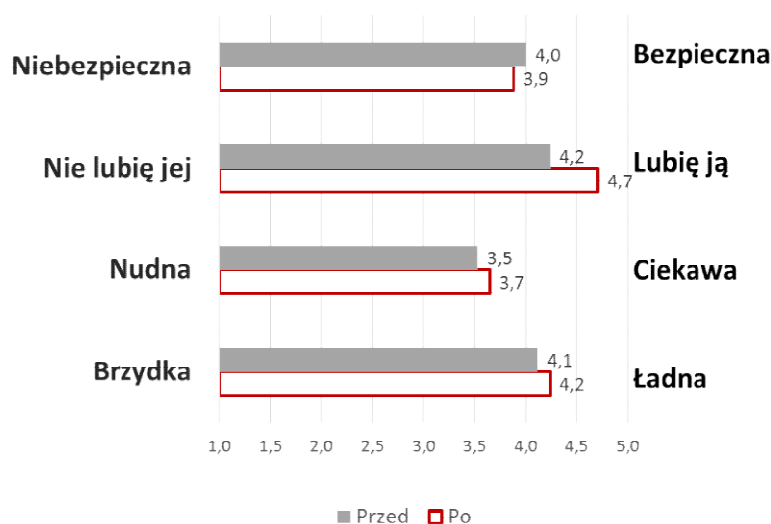
Wykres 7. Ocena mieszkańców przez młodzież

W trakcie trwania projektów poprawiła się również ocena własnego miejsca zamieszkania przez uczestników. Zrealizowane w projekcie ćwiczenia i działania umożliwiły spojrzenie na własne środowisko z nowej perspektywy, przez pryzmat nowych doświadczeń. Młodzież dostrzegła w nim możliwości, dzięki czemu wzrosła ogólna ocena miejsca zamieszkania.

Wykres 8. Ocena miejsca zamieszkania przez młodzież
W skali od 1 do 5

SIECI SPOŁECZNE

Jednym z zasobów, który umożliwia jednostce realizację własnych planów są posiadane przez nią kontakty w społeczności. Przy tym szczególnie ważne jest, aby kontakty te nie były wyłącznie z osobami podobnymi do niej, ale również takimi, które różnią się od niej pozycją, przynależnością do innego środowiska, grupy czy klasy społecznej. Dzięki rozległej sieci kontaktów wśród różnych osób jednostka jest w stanie skutecznie realizować swoje cele.⁷

Udział osób dorosłych w projekcie oraz sposób przeprowadzenia samodzielnych działań młodzieży (w oparciu o wsparcie uzyskane od dorosłych) miał zaowocować poszerzeniem jej sieci kontaktów. Dzięki temu młodzież miała zwiększyć swoje możliwości osiągnięcia postawionych przez siebie celów.

Przykładem sytuacji, które miały pomóc w nawiązaniu kontaktów młodzieży z osobami dorosłymi zajmującą istotną pozycję w społeczności lokalnej, było uzyskanie wsparcia dla organizacji gry terenowej w Sadownem i obchodów święta 3 maja w Długosiodle.

W obu przypadkach realizacja pomysłów wymagała dotarcia do wójta i przekonania go. Po uprzednim „przećwiczeniu” sytuacji rozmowy z wójtem delegacje młodzieży udały się do lokalnych władz. Ostatecznie udało się nie tylko uzyskać aprobatę, ale również „przetrzeć” ścieżkę dotarcia do ważnych osób w społeczności, co np. zostało wykorzystane przy okazji kolejnej inicjatywy młodzieży z Długosiodła.

⁷W badaniach nad kapitałem społecznym rozróżnia się różnego jego typu – „wiązący”, który łączy jednostki przynależące do tej samej grupy społecznej i „pomostowy” łączący osoby przynależące do różnych grup społecznych. Jak wskazują analizy budowa społeczeństwa obywatelskiego powinna opierać się równomiernym rozwoju obu typów kapitału społecznego patrz. T. Zarycki (2008) Dwa wymiary kapitału społecznego w kontekście polskim, w Pomorski Przegląd Gospodarczy nr 2/2008 (37), s. 49-52.

Pozytywny wpływ udziału w projekcie na posiadaną sieć kontaktów z osobami spoza własnego środowiska jest zauważalny w danych zebranych podczas badania ankietowego.

W porównaniu do sytuacji sprzed projektu o 22 pp. wzrósł odsetek osób, które uważają, że w przypadku własnej inicjatywy, np. organizacji koncertu mogłyby się zwrócić o pomoc do lokalnych władz. Współpraca w grupie projektowej, przełożyła się na rozwój kontaktów ze starszymi koleżankami/kolegami oraz nauczycielami.

Tabela 3. Kontakty młodzieży do osób zajmujących istotną pozycję w społeczności

<i>Osoba która mogłaby pomóc w organizacji koncertu</i>	Przed projektem	Po projekcie	Zmiana (w pp.)
Ktoś z organizacji społecznej lub pozarządowej	18%	50%	32
Ktoś z władz gminy lub powiatu (np. radny, sołtys, wójt, burmistrz)	53%	75%	22
Nauczyciel/ka	53%	69%	16
Starszy kolega/koleżanka z doświadczeniem w takich działaniach	63%	77%	14
Dziennikarz/ka z lokalnych mediów	13%	18%	5
Właściciel/ka lokalnej firmy	19%	24%	5
Dyrektor/ka szkoły	59%	63%	4
Ksiądz, zakonnik/ca	29%	25%	-4

Rozbudowa sieci kontaktów spowodowała poszerzenie listy spraw, w których młodzież może uzyskać wsparcie. Dotyczy to pomocy w kwestiach związanych ze szkołą (pomoc w odrabianiu lekcji), pracą (pomoc w znalezieniu dorywczej pracy), ale również planowania dalszej edukacji czy też wsparcia psychologicznego.

Tabela 4. Lista spraw, dla których młodzież może otrzymać wsparcie

<i>Znam kogoś kto mógłby...</i>	Przed projektem	Po projekcie	Zmiana (w pp.)
Doradzić Ci w sprawie dalszej edukacji	71%	94%	23
Pomóc w odrabianiu lekcji	53%	76%	23
Pomóc znaleźć Ci dorywczą pracę, żeby można było trochę zarobić np. na wakacjach	53%	76%	23
Porozmawiać z Tobą o relacjach z rówieśnikami	71%	94%	23
Pomóc w nauce języka obcego	53%	59%	6
Porozmawiać z Tobą o trudnościach w szkole	65%	65%	0
Porozmawiać z Tobą o relacjach z rodzicami	65%	65%	0
Pomóc Ci dojechać na zajęcia do innej miejscowości	77%	77%	0
Użyczyć Ci sprzęt - np. komputer, drukarkę, sprzęt grający, aparat fotograficzny	77%	71%	-6
Pomóc w rozwiązaniu problemu z komputerem	77%	71%	-6

ZAUFANIE

Warunkiem współpracy z innymi jest nie tylko posiadanie sieci kontaktów, ale również poczucie, że każda ze stron wchodzących w interakcje (niezależnie od tego czy są to osoby czy instytucje) kieruje się dobrymi pobudkami. Im mniej zaufania, tym trudniej zacząć działać i porozumieć się z innymi. Tym większy jest też koszt zabezpieczeń, jakie trzeba sobie zapewnić, by wejść z kimś we współpracę czy wymianę. Wiele prowadzonych badań wskazuje, że niski poziom zaufania jest „piętą achillesową” rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce⁸. Pod tym względem odstajemy wyraźnie od krajów zachodniej Europy (podobnie zresztą jak inne państwa naszego regionu)⁹. Nie wnikając w przyczyny takiego stanu rzeczy, brak wzajemnego zaufania znacznie ogranicza możliwości kooperacji, co ma z kolei swoje negatywne konsekwencje dla poziomu zaufania. Mamy tu zatem do czynienia z negatywnym sprzężeniem zwrotnym. Bez współdziałania niemożliwe jest przekroczenie tego stanu rzeczy. Dlatego tak ważne jest podejmowanie wspólnych projektów przez osoby należące do różnych grup społecznych.

Jak pokazują dotychczas przeprowadzone badania – relacje dorosłych oraz młodzieży obarczone są wieloma negatywnymi stereotypami, które utrudniają wytworzenie się wzajemnego zaufania¹⁰. Młodzież uznawana jest za nieodpowiedzialną, nastawioną na własne przyjemności, niezdolną do podjęcia inicjatywy i współdecydowania, a zatem niegodną zaufania. Uczucie to towarzyszyło również uczestnikom projektu, co bardzo dobrze pokazuje piosenka napisana przez grupę z Sadownego zaczynająca się od słów: „Czemu każdy myśli, że młodzież jest zła?”

⁸Problem ten został zdefiniowany m.in. w Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, s.32.

⁹Wskazują na to wyniki kolejnych edycji Europejskiego Sondażu Społecznego patrz:
<http://www.europeansocialsurvey.org>.

¹⁰Kwestia ta została opisana m.in. w raporcie „Młodzież na Wsi” s. 69-70

http://www.rownacszanse.pl/uploads_public/cms/parameter-1599/18702_mlodziuz_na_wsi_raport.pdf.

Film 1. Teledysk nagrany przez grupę projektową z Sadownego.

Stygmatyzowana młodzież, „odpłaca” dorosłym podobnym podejściem – zamyka się wśród podobnych do siebie osób, z góry zakładając, że z dorosłymi nie da się współpracować na zasadach partnerskich. Zjawisko to było widoczne w grupie uczestników projektu w momencie jego rozpoczęcia. Zaledwie 29 proc. z nich było zdania, że można zaufać dorosłym mieszkańcom ich miejscowości z poza rodziny.

Niskim zaufaniem „cieszyły się” również lokalne media, przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe. Przy czym za taki stan rzeczy odpowiadały nie tyle własne negatywne doświadczenia, co raczej obiegowe opinie istniejące w ich środowisku na temat instytucji wynikające z braku wcześniejszych kontaktów (np. duża część uczestników przed udziałem w projekcie, nie miało osobistych kontaktów z przedstawicielami NGO czy z mediów). Projekt był sytuacją, w której możliwe stało się przełamanie istniejących stereotypów. Uczestnicy/czki dostrzegli/gły, że dorośli potrafią docenić ich pracę i zaufać im, co z kolei przełożyło się na wzrost ich zaufania do innych. Fakt, że projekt został zorganizowany i był wspierany przez organizację pozarządową, wpłynął bardzo pozytywnie na odbiór NGO. Młodzież miała możliwość zobaczenia czym zajmują organizacje pozarządowe, dzięki czemu nabrała zaufania do osób, które w nich działają. Wynik ten wpisuje się w ogólną tendencję zaobserwowaną w badaniach trzeciego sektora, która pokazuje, że ludzie, którzy mieli doświadczenie współpracy z NGO zdecydowanie bardziej im ufają¹¹.

¹¹http://fakty.ngo.pl/files/civicpedia.pl/public/wizerunek/broszurka_wizerunek.pdf, s.4.

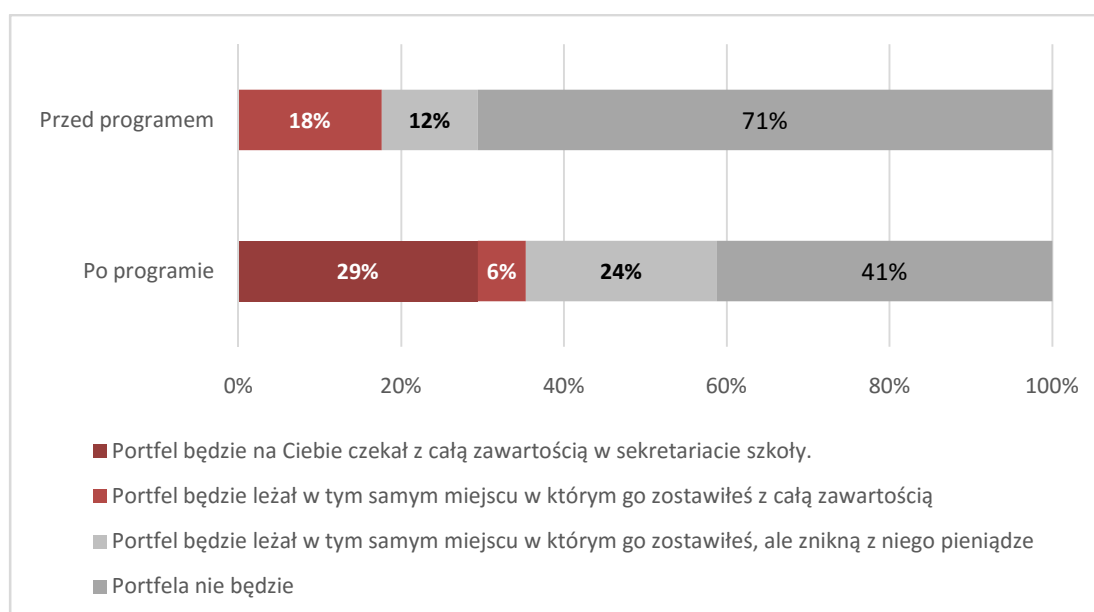

Tabela 5. Zaufane do różnych osób i przedstawicieli instytucji

Osoby, którym można zaufać...	Przed projektem	Po projekcie	Zmiana (w pp.)
Działacze/ki organizacji społecznych/pozarządowych	47%	82%	35
Dorośli mieszkańcy Twojej miejscowości (z poza rodziny)	29%	59%	30
Dziennikarze/arki z lokalnych mediów (gazety, telewizji, radia)	18%	35%	18
Właściciele/ki prywatnych firm	29%	47%	18
Młodzież z Twojej miejscowości	59%	77%	18
Członkowie/inie Twojej rodziny	88%	100%	12
Nauczyciele/ki	71%	77%	6
Koleżanki/koledzy z klasy	88%	88%	0
Osoby z poza Twojej miejscowości	47%	47%	0
Lokalne władze w Twojej miejscowości (sołtys/ka, wójt, burmistrz, radny/a)	71%	71%	0
Policjanci/tki	59%	59%	0
Księża, zakonnicy/ce	65%	65%	0
Koleżanki/koledzy ze szkoły	65%	47%	-18%

Udział w projekcie przyczynił się do wzrostu zaufania nie tylko wobec przedstawicieli określonych instytucji czy grup społecznych, ale również do uogólnionych innych. Kwestia ta została zbadana poprzez zadanie pytania o hipotetyczną sytuację, w której osoba badana zostawia na ławce przed szkołą portfel. Przed projektem żaden z uczestników nie wierzył, że portfel zostanie zwrócony z zawartością do sekretariatu. Po projekcie dwukrotnie zwiększyła się liczba osób, które wierzą, że pieniądze nie zostaną zabrane.

Wykres 9. Zgeneralizowane zaufanie młodzieży do innych

Wywiady przeprowadzone z uczestnikami/niczkami wskazują na jeszcze jeden pozytywny efekt realizacji projektu dla rozwoju zaufania na poziomie lokalnym. W trakcie różnych działań skierowanych do mieszkańców, uczestnicy/niczki wielokrotnie spotykali/ły się z ich nieufnością. Dorośli zapraszani do udziału w różnych wydarzeniach byli zdziwieni i niedowierzali, że ktokolwiek chce zrobić coś zupełnie bezinteresownie. Z punktu widzenia realizacji konkretnych działań było to dużym wyzwaniem, z którym młodzież musiała się zmierzyć. Z drugiej jednak strony, uczestnicy/niczki poprzez swą aktywność zmieniali/ły ogólny odbiór działań społecznych. Pokazywali innym, że można zaangażować się bezinteresownie.

SAMOOCENA UCZESTNIKÓW

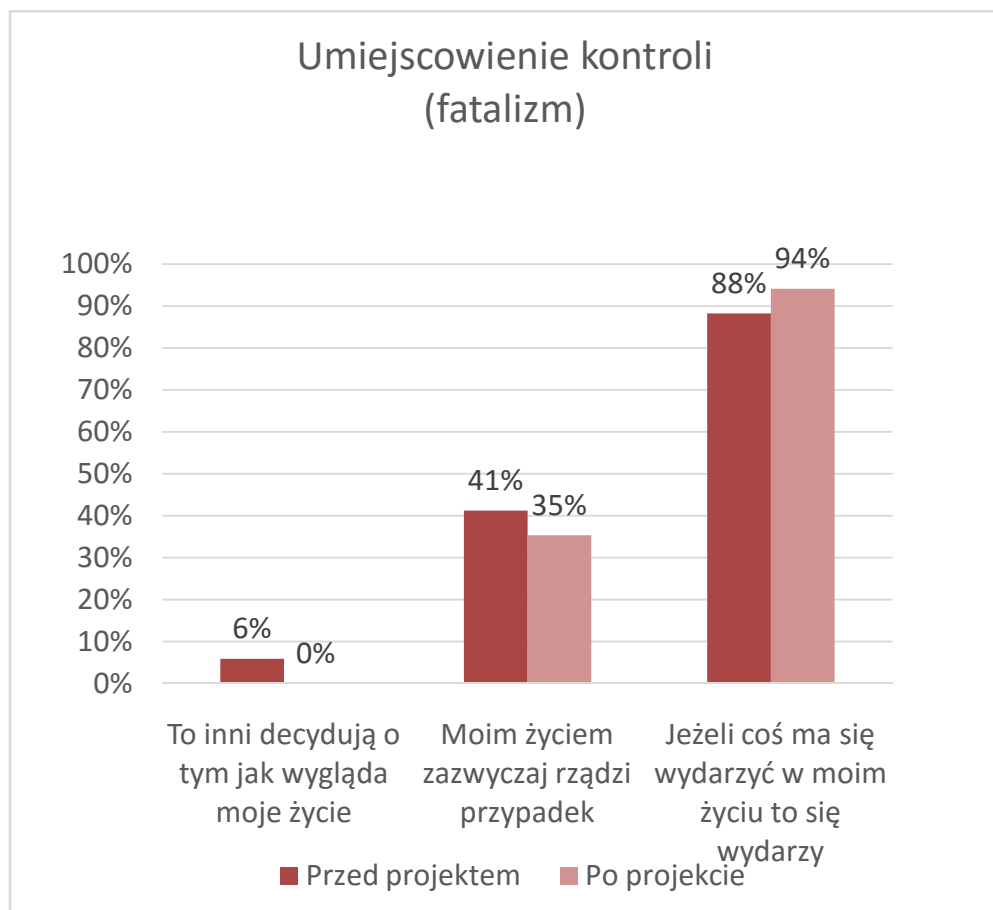
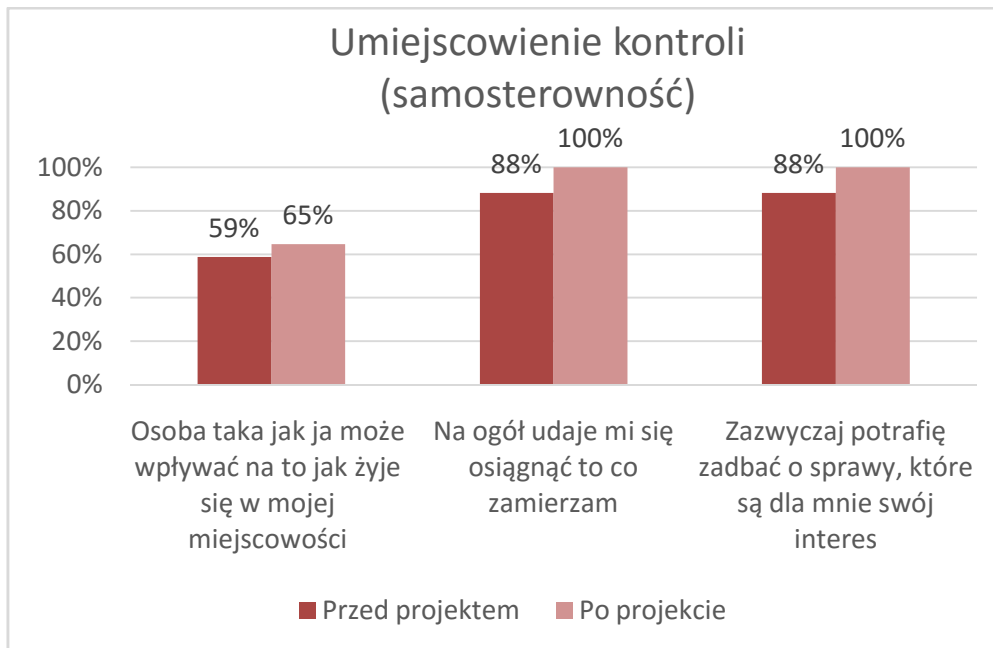
Udział w projekcie powinien przynieść nie tylko wzmocnienie relacji uczestników z otoczeniem, ale również podnieść ich samoocenę i podmiotowość.

W trakcie realizacji projektu młodzież wielokrotnie miała możliwość sprawdzenia się w nowych dla niej sytuacjach, co wymagało przewyciężenia obaw i słabości. Sukces wzmacniał poczucie własnej wartości i przekonanie, że dzięki staraniom można przewyciężyć przeciwności. Jak stwierdziła jedna z uczestniczek: *„Na pewno stałam się bardziej pewna siebie. W projekcie miałam swoją rolę i przekonałam się, że jeśli dążymy do jakiegoś celu zawsze do niego możemy dotrzeć, tylko musimy w to wierzyć”*. Wzmocnienie wiary we własną sprawczość widoczne jest również w wynikach badania ankietowego – po zakończeniu projektu wzrosło w uczestnikach projektu przekonanie, że *„osoba taka jak ja może wpływać na to, jak się żyje w mojej miejscowości”*.

Co istotne dla oceny zastosowanej metody edukacyjnej, trudności, których nie brakowało w trakcie projektu, nie wpłynęły znacząco na osłabienie poczucia własnej wartości uczestników: *Jestem bardziej otwarta na ludzi, poznałam wiele różnych miłych i sympatycznych ludzi, jest mi wiele łatwiej wyjść z własną inicjatywą bez obawy, że ktoś może tego nie zaakceptować”*

Wykres 10. Umiejscowienie kontroli

Doświadczenie udziału w projekcie wpłynęło pozytywnie nie tylko na generalną postawę uczestników wobec rezultatów własnych działań, ale również na podniesienie samooceny w bardzo konkretnych kwestiach bezpośrednio dotyczących współpracy z innymi (patrz. tabela.6)

W przedstawionych wynikach warto zwrócić uwagę na wzrost tych umiejętności społecznych, które były bezpośrednio rozwijane podczas dwóch etapach projektu, tzn. na etapie warsztatowym oraz na etapie samodzielnej realizacji projektów przez młodzież.

Na etapie warsztatów młodzież miała możliwość wejścia w rolę innego i spojrzenia na sytuacje z nowej dla niej perspektywy. Dzięki temu młodzież w większym stopniu niż przed projektem potrafiła dogadywać się w grupie, wysłuchać co inni mają do powiedzenia i zrozumieć ich motywacje. Pokazują to zarówno dane ilościowe jak i zebrane relacje uczestników: *Zdecydowanie lepiej zacząłem rozmawiać z innymi, dzięki niemu [projektowi] wiem, jak ważne jest wspierać innych.*

Możliwość sprawdzenia się w realnej sytuacji prowadzenia działań w społeczności przełożyła się również na wzrost samooceny dotyczącej bardzo konkretnych umiejętności takich jak planowanie własnego czasu, realizacji planów czy publicznego występowania.

Tabela 6. Samoocena własnych umiejętności

Radzę sobie bardzo dobrze z....	Przed projektem	Po projekcie	Zmiana (w pp.)
Słuchaniem, co inni mają do powiedzenia	29%	65%	35
Pracą w zespole z innymi	24%	59%	35
Wyrobieniem sobie zdania na jakiś temat	18%	41%	24
Zaakceptowaniem decyzji, z którą się nie zgadzam	18%	41%	24
Zrozumieniem swoich potrzeb	18%	35%	18
Dogadywaniem się z rówieśnikami	53%	65%	12
Publicznymi wystąpieniami	24%	35%	12
Zrozumieniem przyczyn postępowania innych osób	18%	29%	12
Planowaniem swojego czasu	12%	24%	12
Realizacją swoich planów	12%	24%	12
Dotrzymywaniem słowa	47%	59%	12
Nauką	6%	12%	6
Publicznym wyrażaniem swojego zdania	18%	24%	6
Dogadywaniem się z dorosłymi	41%	41%	0

AKTYWNOŚĆ

Opisane do tej pory skutki udziału w projekcie tzn. wzrost poczucia własnej wartości, zdobycie kontaktów w społeczności i zaufania do innych można uznać za cele operacyjne tzn. takie, które uprawdopodobniają osiągnięcie głównego celu, jakim jest zaktywizowanie uczestników do działania poza i po projekcie. Ostatecznie to podejmowanie i uczestniczenie w inicjatywach świadczy o obywatelskim zaangażowaniu jednostki.

W tej kwestii widoczny jest znaczny progres. Uczestnicy/czki projektu starają się brać udział w kolejnych projektach/inicjatywach. Biorąc pod uwagę inicjatywy młodzieży po projekcie bardziej aktywna wydaje się być grupa z Długosiodła, z drugiej jednak strony część osób z tej grupy angażowała się jeszcze przed udziałem w „Dramowych Obywatelach”. Dlatego też w badaniu bardziej widoczny jest progres w aktywności z grupy z Sadownego.

Na podstawie opinii zebranych wśród dorosłych uczestników projektu możemy natomiast stwierdzić, że w Długosiodle nastąpiła istotna zmiana jakościowa – do tej pory aktywność młodzieży była rozproszona, nie stanowiła ona grupy, która jest w stanie zmobilizować siebie i innych do działania.

Tabela 7. Aktywność uczestników projektu

Aktywności podjęte przez ostatnie 6 miesięcy POZA projektem...	Przed projektem	Po projekcie	Zmiana (w pp.)
przygotowanie ze znajomymi własnego projektu (np. wystawy, wycieczki, warsztatów)	18%	59%	41,2
zbiórka pieniędzy lub darów rzeczowych dla kogoś w potrzebie	12%	41%	29,4
wystąpienie publiczne przed rówieśnikami	59%	82%	23,6
wystąpienie publiczne przed dorosłymi	41%	65%	23,5
przygotowanie wydarzenia społecznego lub kulturalnego w swojej miejscowości (np. koncertu, debaty)	18%	29%	11,8
udział w inicjatywie/projekcie organizowanym przez kogoś innego	59%	65%	5,9
przygotowanie imprezy w szkole (występów, akademii, dyskoteki)	71%	65%	-5,9
działalność w parafii (służenie do Mszy Świętej, udział w spotkaniach)	47%	24%	-23,6

07 | PODSUMOWANIE

Stowarzyszenie Praktyków Dramy Stop-Klatka od kilku lat rozwija autorską metodologię realizacji projektów edukacyjnych służących aktywizacji społecznej młodzieży z mniejszych ośrodków. Główną jej cechą jest twórcze powiązanie rozwiązań obecnych dotychczas w pracy projektowej z młodzieżą (zajęcia warsztatowe i tutoring prowadzony w cyklu Kolba) z metodą dramy. Drama jest tu stosowana w bardzo konkretnym celu – służy wzmocnieniu jednostki i jej kompetencji w obliczu wyzwań związanych z realizacją własnych inicjatyw. Przepracowane w projekcie schematy z powodzeniem mogą zostać zastosowane po jego zakończeniu.

Wypracowana przez Stowarzyszenie metodologia została po raz pierwszy przetestowana w projekcie „Obywatel PRO”. Na podstawie tego doświadczenia w kolejnym projekcie Stowarzyszenia rozbudowany został komponent społeczny. W „Dramowych Obywatelach” dorośli (lokalni aktywiści) mieli stanowić nie tylko wsparcie zewnętrzne, ale również bezpośrednio współpracować z młodzieżą podczas realizacji zaplanowanych przez nią działań.

Celem badania ewaluacyjnego było sprawdzenie, jaka jest skuteczność wypracowanej przez Stowarzyszenie metodologii w budowaniu potencjału młodzieży do działania na poziomie lokalnym. Przyjmując za punkt odniesienia teorię zmiany bazującą na koncepcji kapitału społecznego sprawdziliśmy, czy projekt stworzył warunki i przyczynił się do dalszej aktywności społecznej jego uczestników. W przyjętej przez nas podejściu kluczowymi czynnikami umożliwiającymi współdziałanie jednostek na poziomie społeczności jest istnienie wzajemnego zaufania oraz sieci powiązań, która umożliwia dostęp do różnych zasobów. Na poziomie jednostki zaangażowanie na rzecz społeczności wymaga identyfikacji z nią oraz poczucia wpływu na rzeczywistość (przekonania, że jednostkowe zaangażowanie może cokolwiek zmienić). Jest to szczególnie istotne w przypadku młodzieży, której w wielu przypadkach dorośli przypisują pasywną rolę (jest ona przedmiotem a nie podmiotem działań).

Badanie ewaluacyjne wskazuje, że przyjęta przez Stowarzyszenie metoda pracy rzeczywiście stworzyła warunki dla dalszej aktywności uczestniczącej w projekcie młodzieży. Pozytywna zmiana została zaobserwowana dla wszystkich zbadanych wymiarów kapitału społecznego. Zmiany te należy przypisać konkretnym działaniom zaplanowanym w projekcie:

- ➔ Refleksja nad miejscem zamieszkania i działania na jego rzecz wpłynęły na wzrost autoidentyfikacji ze środowiskiem.
- ➔ Wzajemna współpraca osób dorosłych oraz młodzieży w różnym wieku w grupach projektowych przełożyła się na wzrost sieci powiązań i zaufania do innych.

- ➔ Ćwiczenia polegające na wejściu w role uwrażliwiły uczestników na potrzeby innych mieszkańców i ułatwiły dogadanie się z nimi w realnych sytuacjach.
- ➔ Uczestnicy/czki mieli/iały okazję sprawdzić się w trakcie realizacji swoich pomysłów, co wpłynęło na ich umiejętności prowadzenia działań społecznych. Ich sukces i uznanie otoczenia przełożył się na wzrost pewności siebie i poczucia sprawczości.

Dla dalszej aktywności społecznej w gminie niezwykle ważne są również dwa inne zaobserwowane efekty realizacji projektu.

Grupy projektowe same w sobie stanowią zaczątek środowiska działającego na rzecz społeczności lokalnej. Poprzez środowisko mamy tu na myśli zarówno młodzież uczestniczącą w projekcie, jak i współpracujących z nimi dorosłych. Z relacji naszych rozmówców wynika, że powstanie takiego środowiska jest zupełnie nową sytuacją w obydwu społecznościach, co stwarza nowe możliwości zarówno dla młodzieży jak i np. lokalnych organizacji pozarządowych.

Po drugie, projekty „przetarły” szlak dla kolejnych inicjatyw, w których to młodzież jest stroną wiodącą. Lokalni decydenci zobaczyli, że młodzież jest aktywna i można jej zaufać, co zwiększa prawdopodobieństwo wsparcia kolejnych inicjatyw tej, ale również innych grupy młodzieży.

W kontekście kolejnych działań wyzwaniem jest większe włączenie dorosłych w stałą współpracę z młodzieżą w trakcie trwania projektu. Doświadczenie z realizacji „Dramowych Obywateli”, ale również innych projektów opierających się na współpracy między dorosłymi i młodzieżą, pokazują, że trudno jest zbudować partnerską i stałą relację współpracy w projekcie. Dotyczy to zarówno osób nieznanymi wcześniej młodzieży (np. lokalnych aktywistów) jak i rodziny (rodzice/opiekunowie rzadko kiedy chcą się włączać w działania). Większość relacji jakie udało się nawiązać polegało na dostarczeniu wsparcia przez osoby, które posiadają konkretne zasoby potrzebne młodzieży. Zdarzały się również sytuacje odwrotne, w których to młodzież zapraszała na organizowane przez siebie wydarzenia. Obie sytuacje mogą przynieść (i jak wynika z badania przynoszą) istotną zmianę w relacjach młodzież-dorośli. Wyzwaniem jest jednak pójście o krok dalej i zachęcenie obu grup do współdziałania na równych prawach. Istnieją przykłady innych projektów społecznych, z których można w tym względzie czerpać inspiracje. Szczególnie owocne w tym względzie wydają się programy łączące seniorów z osobami młodymi np. „Seniorzy w akcji”. Wiele z realizowanych w nim projektów opiera się na podobnym schemacie – seniorzy oraz młodzież (a nawet dzieci) od początku stanowią jeden zespół projektowy, realizują wspólnie działania, dzielą się obowiązkami i są za nie odpowiedzialni. Pretekstem do współdziałania jest zawsze jakiś konkretny temat, który łączy osoby pochodzące z różnych pokoleń (np. muzyka, rękodzieło, troska o konkretne miejsce etc.). Przy tym istotne jest, że projekty stanowią przestrzeń, w której następuje wymiana umiejętności pomiędzy osobami w różnym wieku. Dzięki temu dorośli mają poczucie, że mogą z projektu i współpracy z młodzieżą

wyciągnąć dla siebie konkretne korzyści (np. nauczyć się obsługiwać komputer czy inny nowoczesny sprzęt). Rozwiązania te (stworzenie od samego początku wspólnej grupy projektowej, przedstawienie dorosłym korzyści wynikających ze współpracy z młodzieżą), wydają się możliwe do wprowadzenia w kolejnym projekcie podobnym do „Dramowych Obywateli”.

pracownia badań
i innowacji społecznych

stocznia

Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych
„Stocznia”
pl. Zamkowy 10
tel. +48 22 100 55 90

stop-klatka

Stowarzyszenie
Praktyków
Dramy

Więcej informacji dotyczących projektu "Dramowi Obywatele"

można uzyskać pod adresem:

<http://stop-klatka.org.pl/dramowi-obywatele/>

Kontakt w sprawie raportu:

Agnieszka Buśk

a.busk@stop-klatka.org.pl

**Projekt realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji,
finansowanego z Funduszy EOG.**

pracownia badań
i innowacji
społecznych

**dramowi
OBYWATELE**